

## Księgozbiór Kreckwitzów w zbiorach Biblioteki Śląskiej

Zasoby dawnych księgozbiorów prywatnych będących odbiciem poziomu życia umysłowego i zainteresowań minionych pokoleń od dawna zwracały uwagę dość szczerzej zresztą rzeszy badaczy bibliotekoznawców i historyków.

Potrzebę prowadzenia tego typu badań postulował już przed przeszło pięćdziesięciu laty Kazimierz Piekarski<sup>1</sup>, niestety pięcioletnia zawierucha wojenna przerwała zapoczątkowane przez niego prace. Po wojnie inicjatywę Piekarskiego podjął Bronisław Kocowski<sup>2</sup>, rozszerzając równocześnie teren badań na Ziemię Odzyskaną, głównie Śląsk.

Apel Piekarskiego i Kocowskiego o konieczności prowadzenia tego typu badań nie pozostały bez echa. Już przed wojną zdołano opublikować kilka rozpraw z tego zakresu,<sup>3</sup> większość prac ukazała się w okresie powojennym w postaci kilku pozycji książkowych i kilkudziesięciu artykułów. Szczególnym zainteresowaniem autorów tych prac cieszyły się księgozbiory bogatych mieszczan, piastujących często wysokie urzędy miejskie,<sup>4</sup> uczonych<sup>5</sup> i duchownych, zwłaszcza pochodzenia plebejskiego.<sup>6</sup> Badania te są dość ułatwione dzięki licznym źródłom w postaci bądź to spisów ruchomości, wśród których często poczesne miejsce zajmowały księgozbiory<sup>7</sup>, bądź też katalogów aukcyjnych<sup>8</sup> czy testamentów, zawierających postanowienia dotyczące losów pozostawionych książek<sup>9</sup>. Księgozbiory duchownych były po ich śmierci z reguły włączane do bibliotek klasztornych lub kapitułnych,<sup>10</sup> w związku z czym szczegółowymi badaniami objęto też ogromne biblioteki poklasztorne zwłaszcza na Śląsku.<sup>11</sup> Mało uwagi, jak dotąd, poświęcono natomiast księgozbiорom szlacheckim. Jedyne kilka rozpraw dotyczy wielkich bibliotek magnackich<sup>12</sup> i biskupich.<sup>13</sup> Niewiele natomiast wiadomo o zainteresowaniach czytelnich bogatej i średniozamożnej szlachty.<sup>14</sup> Problem ten jest ciekawy i ważny ze względu na rolę polityczną tej warstwy społecznej. Z jej szeregów bowiem rekrutowali się głównie urzędnicy ziemscy i dworscy różnych szczebli; jej postawa i opinia wywierały duży wpływ na losy kraju. Brak badań nad księgozbiорami prywatnymi utrudnia poznanie poziomu kulturalnego tej warstwy. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest wielkie ubóstwo źródeł, co uniemożliwia badania księgozbiorów szlacheckich, chociaż istnieją podstawy do przypuszczenia, że nie należały one do rzadkości. Wojny, które w XVII i XVIII wieku przewalały się przez ziemie polskie nie wyłączając Śląska, zniszczyły i rozproszyły wiele szlacheckich księgo-

zbiorów. Ocalały tylko nieliczne z nich, te które drogą kupna lub rzadziej dziedziczenia weszły w skład wielkich bibliotek magnackich, mających warunki do przetrwania.

Jednym z ocalałych jest księgozbiór śląskiej rodziny Kreckwitzów, który przypuszczalnie ok. połowy XVII wieku wszedł w skład biblioteki Oppersdorfów z Głogówka nabyty prawdopodobnie przez znanego bibliofila Jerzego III Oppersdorfa.<sup>15</sup> W czasie drugiej wojny światowej biblioteka głogówecka uległa rozproszeniu. Część jej wraz z księgozbiorem Kreckwitzów znalazła się w katowickiej Bibliotece Śląskiej. Liczący 84 dzieła księgozbiór tworzą głównie dwa zbiory — Fryderyka Kreckwitza starszego i jego bratanka, Fryderyka Kreckwitza młodszego. Dzięki zapiskom proveniencyjnym udało się wydzielić ich indywidualne księgozbiory, z których każdy zostanie omówiony osobno. Zamieszczony na końcu alfabetyczny wykaz dzieł sporządzony również osobno dla każdego księgozbioru.

### Właściciele księgozbioru i ich ród.

Ród Kreckwitzów należał do jednego z najstarszych rodów śląskich, którego udokumentowane źródłowo początki sięgają przełomu XIII i XIV wieku.<sup>16</sup> Przywędrował on na Śląsk z Górnych Łużyc, osiedlając się najpierw w biskupim księstwie nyskim, a następnie w księstwie głogowskim. Dokładna data przybycia do księstwa głogowskiego nie jest znana, przypuszczalnie stało się to za rządów Henryka III, jednego z najpotężniejszych Piastów śląskich przełomu XIII i XIV wieku. Szeroko zakrojone plany polityczne tego księcia dążącego do zjednoczenia własnej dzielnicy z Wielkopolską, stwarzały duże możliwości awansu ambitnym i obrotnym rycerzom z jego otoczenia. Do nich zaliczali się napewno i Kreckwitze, którzy szybko zdołali sobie wyrobić silną pozycję na dworze książęcym. Dowodem tego jest dokument podziałowy księstwa głogowskiego i wielkopolskiego, wystawiony 29 II 1312 roku na podstawie którego podzielono spuściznę po Henryku III między jego pięciu synów.<sup>17</sup> Wśród wysokich urzędników dworskich a zarazem świadków występuje Joannes Creczwicz, w innym miejscu tegoż dokumentu określony jako Joannes de Krecwicz. Występuje on jeszcze na dokumentach z 25 III 1318<sup>18</sup> i 26 VII 1326<sup>19</sup> jako Ritter Johann von Kreckewicz, co potwierdza, że należał do grona zaufanych dworzan książąt głogowskich. Potomkowie Jana Kreckwitza utrzymywali stale bliskie stosunki z dworem książąt głogowskich, piastując z ich ramienia szereg wysokich godności jak np. wymieniony w dokumencie z 11 IX 1478 „Nikel von Kreckwicz hewptmann zu Gora.”<sup>20</sup> Wygaśnięcie głogowskiej linii Piastów w 1503 i przejście ich księstwa w ręce króla czeskiego nie umniejszyło znaczenia rodu Kreckwitzów. Na dokumencie z 4 V 1517 r. akcie ostatecznego przejęcia księstwa, wśród najwyższych dos-

tochników figuruje Melchior von Kreckwitz zue Viech.<sup>21</sup> W 1558 Johan von Kreckwitz, krewny Melchiora, poświadczony jest jako starosta Góry.<sup>22</sup>

Służba dworska znacznie ułatwiała zdobycie i powiększenie majątku. Już protoplasta rodu Jan i jego nieznanzy z imienia brat posiadali jakieś dobra w okolicach Kościany, na pograniczu śląsko-wielkopolskim.<sup>23</sup> Potomkowie Jana stopniowo powiększali schedę, tworząc już w XV wieku znaczną fortunę. Zaliczali się niewątpliwie, jeśli nie do magnaterii, to w każdym razie do bardzo bogatej szlachty.<sup>24</sup> Ród Kreckwitzów rozpadł się na szereg linii, z których najstarszą była linia kruszyniecka (Loppendorf z okolic Góry. Z niej pochodzili właściciele omawianego księgozbioru Fryderyk Kreckwitz starszy i jego brat, Fryderyk Kreckwitz młodszy.

Fryderyk Kreckwitz senior był drugim z kolei synem Jana Kreckwitza, starosty Góry. Dokładna data jego urodzin nie jest znana. Pewną przesłankę stanowi fakt że, gdy w 1591 roku wyjeżdżał jako poseł cesarski do Stambułu, musiał być już człowiekiem dojrzałym. Miał więc około czterdziestu lat a przypuszczalnie więcej, urodziłby się zatem około 1550 roku. Nic bliższego nie wiadomo o początkach jego edukacji, nieco więcej o jego studiach uniwersyteckich. W latach 1568—1569 studiował we Frankfurcie nad Odrą, skąd w 1571 przeniósł się do Lipska, w następnym zaś roku wyjechał do Strassburga, gdzie otarł się o słynną akademię Jana Sturma. Stamtąd udał się do Paryża, gdzie przebywał w latach 1572—1573. Był świadkiem Nocy św. Bartłomieja, w czasie której zginął jeden z jego profesorów, znany humanista francuski, Pierre de la Ramée (Piotr Ramus). W swej wędrówce po uniwersytetach europejskich nie ominął też Włoch, gdzie w 1574 zapisał się na uniwersytet padewski, studiując tam aż do 1576 roku. Z Padwy robił częste wypadki do Wenecji, nęcącej przybylsza licznymi znanymi oficynami wydawniczymi, gdzie nabył sporo dzieł. Możliwe, że zahaczył też o pobliską Bolonię i Ferrarę, która pod rządami książąt d'Este wyrosła w tym czasie na prężny choć niewielki ośrodek nauki i sztuki. Po studiach obrał karierę urzędniczą. Chęć wybicia się skierowała go do Wiednia na dwór cesarski, dający pod tym względem znacznie większe możliwości niż prowincjonalny Śląsk. Na dworze wiedeńskim Fryderyk szybko pisał się w górę, co ułatwiał mu przejście z protestantyzmu na katolicyzm. Już w 1581 występował jako radca dworu cesarskiego i komisarz w procesie o długi księcia legnickiego Henryka XI. W następnym roku z rozkazu cesarza towarzyszył księciu do Wrocławia, gdzie na mocy wyroku sądowego Henryk został osadzony w więzieniu. Kreckwitz miał też liczne powiązania z kurią rzymską, pośrednicząc w jej kontaktach z dworem cesarskim. Dowodem wysokiej pozycji Kreckwitza był fakt wysłania go jako posła do Stambułu.<sup>25</sup> Stosunki między sułtanem a cesarzem były wówczas bardzo napięte, toteż powierzenie

tej misji Kreckwitzowi dowodzi, że cieszył się zaufaniem Rudolfa II. Wyprawa nad Bosfor skończyła się jednak dla Fryderyka tragicznie. Nie znając dostatecznie kraju, obyczajów i mentalności jego mieszkańców, wkrótce po przyjeździe do Stambułu ściągnał na siebie nienawiść sultana Amurata III i najwyższych dostojników państwowych, a lekceważeniem Koranu oburzył duchowieństwo. Wobec spodziewanego wybuchu wojny z Austrią został na rozkaz sultana uwięziony wraz ze swą żoną, a następnie przewieziony do Belgradu, gdzie po prawie dwuletnich torturach zmarł w 1593 lub 1594 roku. Jego towarzyszy sprzedano jako niewolników na galery, skąd zostali wykupieni po kilkunastu latach.

Nieco w cieniu tragicznych losów stryja pozostaje jego bratanek, Fryderyk Kreckwitz młodszy. Był on synem starszego brata seniora, Jana i Barbary von Kanitz.<sup>26</sup> Urodził się najpóźniej w 1593 roku.<sup>27</sup> Po rychłej śmierci obojga rodziców Fryderykiem i jego rodzeństwem zaopiekowali się krewni.<sup>28</sup> Brak jakichkolwiek wiadomości o wczesnej młodości Fryderyka juniora. Uczęszczał zapewne do którejś ze szkół śląskich, a następnie udał się przypuszczalnie na studia zagraniczne. Dwudziestego czwartego listopada 1615 roku ożenił się z Anną von Landskronn. W przeciwieństwie do swego stryja nie szukał możliwości zrobienia kariery w Wiedniu. Swój los związał ze Śląskiem i księstwem głogowskim, którego został starostą. Lojalność wobec cesarza nie przeszkadzała mu stawać w obronie interesów księstwa nie zawsze zgodnych z polityką Wiednia. Z racji piastowanego urzędu a także jako zaufany poseł stanów śląskich często bywał na dworze cesarza Ferdynanda II. Działalność ta zjednała mu duży szacunek wśród współczesnych. Znany panegirysta śląski, Baltazar Exner, w swym zbiorze „Carmina Miscallanea” dedykował mu kilka utworów m. in. poświęcony pamięci jego tragicznie zmarłego stryja i okolicznościowy z okazji ślubu.<sup>29</sup> Ostatnia wiadomość o nim jako o żyjącym pochodzi z 1622 r.<sup>30</sup> Zmarł po tej dacie w bliżej nieokreślonym czasie.

### Księgozbiór, jego zasób i charakterystyka

Główny trzon księgozbioru stanowią książki, które należały do Fryderyka seniora, a następnie przypuszczalnie drogą dziedziczenia stały się własnością bratanka-Fryderyka młodszego, który włączył je do posiadanego przez siebie zbioru. Trudno ustalić, czy omawiany zespół stanowi całość biblioteki obu Kreckwitzów, czy tylko jej fragment. Raczej można przyjąć, że był on częścią większego, prawdopodobnie rodzinnego księgozbioru kilku pokoleń Kreckwitzów, niektóre bowiem dzieła mają znaki własnościowe, wskazujące na ich pierwotną przynależność do innych członków rodziny Kreckwitzów.

Gromadzenie książek miało w tej rodzinie długą tradycję. W XV wieku znanym śląskim bibliofilem był Jerzy Kreckwitz proboszcz

parafii św. Augustyna w Zielonej Gorze, twórca jednej z najstarszych na Śląsku bibliotek parafialnych, liczącej w chwili śmierci założyciela w 1488 roku 33 rękopisy.<sup>31</sup>

Potrzeba posiadania własnego księgozbioru zaznaczyła się u Fryderyka seniora już na początku jego studiów uniwersyteckich. Później w czasie dalszych studiów i podróży po Europie stopniowo ten zbiór uzupełniał. Podstawowy zrąb jego księgozbioru stanowią dzieła prawnicze, głównie z zakresu prawa rzymskiego. Już w 1568 we Frankfurcie nad Odrą nabył pierwsze książki, które najpewniej służyły mu jako podręczniki — Pawła Praetoriusa, znakomitego prawnika włoskiego, Andrzeja Alciatusa, Jana Mynsingera, profesora prawa we Fryburgu, oraz Mikołaja Everardusa. Podręcznikowy charakter ma też dzieło Jakuba Spigeliusa. Nie omieszczał skompletować całości komentarzy do prawa rzymskiego pióra Mainusa Jasona, profesora prawa w Pavii. W miarę pogłębiania swej wiedzy prawniczej Kreckwitz przechodził do bardziej specjalistycznych opracowań i analiz. Z czasów strassburskich i paryskich pochodzą komentarze do prawa Justyniana pióra Jakuba Cuiaciusa i Ludwika Bebona, przedstawicieli francuskiej szkoły prawniczej. Nie brakło też podstawowego dzieła znanego XV-wiecznego jurysty niemieckiego, Jana Auerpacha, które znajdowało się niemal we wszystkich ówczesnych bibliotekach prawniczych.

Przełomem w życiu Kreckwita okazały się studia padewskie w latach 1574—1576. Tam bowiem zetknął się z wybitnym przedstawicielem szkoły glosatorów bolońskich, Bartolem de Saxoferrato, twórcą nowoczesnej nauki prawa, którego często wznawiane dzieła były przedmiotem wnikliwych studiów właśnie na uniwersytetach włoskich. Nie mniejszym zainteresowaniem cieszyły się prace następców i kontynuatorów Bartola de Saxoferrato m. i. Jana Piotra Ferrari, wielokrotnie drukowane w następnych wiekach oraz komentarze do prawa rzymskiego Bartola Caepoli dostosowujące to prawo do aktualnych potrzeb. Wszystkie te prace odnajdujemy w bibliotece Kreckwita. Dokładne adnotacje na karcie tytułowej zaznaczające datę i miejsce zakupu stwierdzają, że zostały nabyte właśnie w czasie studiów padewskich. We Włoszech Kreckwitz zainteresował się też podstawami prawa kanonicznego, o czym świadczą nabyte przez niego w tym czasie główne dzieła z tego zakresu, jak dekrety Gratiana, twórcy zasad prawa kanonicznego, oraz zbiór dekretów Grzegorza IX, wydanych przez antwerpską oficynę Plantina.

Z myślą o karierze urzędniczej Kreckwitz pogłębiał też praktyczną znajomość różnych zagadnień prawa cywilnego, głównie majątkowego. Tematykę tę omawiają posiadane przez niego dzieła Jana Oldendorpha i jego ucznia, Mikołaja Vigeliusa; profesorów Kreckwita z uniwersytetów frankfurckiego i lipskiego oraz książki Piotra

Terminusu, Andrzeja de Isernia i hiszpańskiego prawnika, Ferdynanda Vasquesa. Miał też kilka dzieł z zakresu prawa karnego autorstwa Hippolita de Marsilis i zbiór porad prawnych potrzebnych przy szczególnie trudnych sprawach, jak zabójstwo, zdrada stanu itp. Macieja Weissenbecka. W księgozbiorze Kreckwita nie zabrakło też pokaźnego siedmiotomowego dzieła Aleksandra Tartagny, szczegółowo omawiającego zagadnienia cenzury. Są też podręczniki przedstawiające procedurę prawną autorstwa Jakuba Mynsingera i Andrzeja Gaila. Tę ostatnią książkę otrzymał w darze od Andrzeja Erssenbergera w roku 1586, o czym informują obszerne notatki sporządzone zarówno przez obdarowanego, jak i obdarowującego na wklejce książki. Jest też dzieło znanego prawnika niemieckiego, radcy elektora saskiego, Köninga Chilinisa omawiającego zagadnienia prawne w świetle prawa saskiego.

Drugim kierunkiem studiów Kreckwita była retoryka ciesząca się wówczas ogromnym powodzeniem i uważana za niezbędny element ogólnego wykształcenia, a szczególną uwagę zwracano na nią przy studiach prawniczych. Z retoryką zetknął się Kreckwitz już we Frankfurcie nad Odrą, o czym świadczą zakupione w 1568 roku książki Franciszka Titelmanusa i Abdiasa Praetoriusa. Prócz prawa i retoryki Kreckwitz interesował się i innymi dziedzinami wiedzy, choć oczywiście w stopniu znacznie węższym. Od czasu do czasu nabywał ciekawsze dzieła z różnych dyscyplin. Do nich należą m. i. książka Franciszka Alunna, dedykowana Cosmie Medyceuszowi, będąca rodzajem encyklopedii literatury i mitologii starożytnej oraz filozoficzne o silnym zabarwieniu teologii protestanckiej dzieło Krzysztofa Cornerusa, profesora z Frankfurtu nad Odrą. Nie brak też dzieła o hodowli wysokokrwistych koni wierzchowych Claudia Corte i Fryderyka Grisona i książek z dziedziny wojskowości Langego i Krzysztofa Preislebiusa. Natomiast literaturę piękną reprezentuje jedynie niewielki zbiorek poezji Petrarke, wydany w Wenecji. Na szczególną uwagę zasługuje dzieło Maffea Vegia Philaletes wydane w Krakowie w 1512 roku w oficynie Floriana Unglera. Nieznana jest droga wspomnianego dzieła w krakowskiej oficynie do rąk Kreckwita. Z uwagi na stosunkowo dawne wydanie najprawdopodobniejszą wydaje się możliwość odkupienia od kogoś tej książki lub otrzymania jej w prezencie. Brak jednak jakichkolwiek śladów potwierdzających to przypuszczenie. Skrzętnie gromadząc swój księgozbiór o charakterze specjalistycznym Kreckwitz nie zatroszczył się o nadanie mu indywidualnego piętna w postaci modnego superexlibrisu herbowego lub oryginalnych opraw książkowych. Większość posiadanych przezeń dzieł została oprawiona w warsztatach niemieckich, otrzymując dość powszechną oprawę plakietkową z białej świńskiej skóry, na której został wytłoczony inicjał właściciela F.v.K. mający pierwotnie zgadnie z życzeniem Kreckwita barwę czerwoną, zachowaną jeszcze na kil-

ku egzemplarzach. Daty opraw, wytłaczane poniżej inicjałów wskazują, że dzieło oddawano do warsztatu wkrótce po zakupie. Niektóre książki otrzymały ponadto kłamry spinające. Niewielka ilość książek ma oprawy pergaminowe o naturalnym lekko kremowym zabarwieniu. Tego typu oprawa była mniej trwała od poprzedniej. Niektóre egzemplarze oprawione są dość niedbale. Kilka dzieł otrzymało oprawy wykonane z makulatury dawnych rękopisów o niewielkiej trwałości. Część książek oprawił dopiero Fryderyk Kreckwitz junior. Początkowo o przynależności dzieła świadczył wytłoczony na oprawie inicjał właściciela. Ten powszechnie stosowany sposób wkrótce przestał zadawać Kreckwita, ponieważ obok inicjału pojawił się własnoręczny podpis właściciela na karcie tytułowej. Zapis ograniczał się początkowo jedynie do imienia i nazwiska „Fridericus a Kreckwitz”. Z biegiem czasu zapis uległ znacznemu rozszerzeniu; została bowiem dodana dewiza rodowa—„Deo duce comite fortuna”, zapisywana najczęściej u góry karty tytułowej, rzadziej, przeważnie na dużych formatach, nad sygnetem drukarskim. Pod imieniem i nazwiskiem podawanym zawsze w pierwszym przypadku Kreckwitz dopisywał „ad noviss(ima) temp(ora)” i datę zakupu książki, podaną cyframi arabskimi, rzadziej rzymskimi. Ostatnim członem zapisu była nazwa miasta, w którym dzieło zostało nabyte.

Z porównania daty druku dzieła z datą jej zakupu wynika, że Kreckwitz kupował książki najczęściej w dwa do pięciu lat po jej wydaniu, niektóre nabył w roku ich druku. Stosunkowo rzadkie są przypadki, by dzieło trafiło do jego rąk kilkanaście lub kilkadziesiąt lat później.

Kolejnym właścicielem księgozbioru został syn Jana a bratanek Fryderyka starszego, Fryderyk młodszy. Zaczątkiem osobistego zbioru młodszego Kreckwita było dzieło Piotra Ramusa, otrzymane w darze od Jerzego Vechnera, o czym informuje adnotacja na karcie tytułowej. Analiza treściowa zebranych przez Fryderyka młodszego książek wskazuje na zupełnie inny niż u jego stryja charakter tego niewielkiego księgozbioru.

W grupie literatury antycznej poczesne miejsce zajmują dzieła Cyserona zarówno filozoficzne, jak też mowy, listy wydane przez frankfurcką i hamburską oficynę Andrzeja Wechela i jego dziedziców w latach 1586—1606. Nie jest znana data zakupu tych dzieł, jednakże ze względu na dużą popularność pism Cyserona w szkołach średnich, zarówno katolickich jak i protestanckich, można przyjąć, że były to szkolne lektury młodszego Kreckwita. Uzupełnieniem były krytyczne komentarze do nich pióra Melchiora Iunisa i bardzo ładne bazylejskie wydanie z 1583 roku dzieła Nizoliusa, odkupione za dwa floreny i cztery srebrniaki od niejakiego W.v.P., którego inicjały wytłoczone są na oprawie. Bardziej specjalistycznym studiom językowym służyły dzieła Joachima Cammerariususa i Bartłomieja

Schonborna. Podręcznikowy charakter ma zbiór pism filozoficznych Arystotelesa, wydany przez wspomnianą oficynę Andrzeja Wechela w 1593 roku. Osiem jednakowo oprawnych woluminów odziedziczył Fryderyk po swym ojcu Janie. Ze szkolnych czasów pochodzi też zbiór poezji Horacego, wydany we Frankfurcie nad Odrą 1606 roku. Ważnym elementem w ówczesnym procesie edukacji była retoryka, wykładana już w szkole średniej. Kreckwitz miał w swym księgozbiorze kilka dzieł z tego zakresu, zarówno mowy jak i teoretyczne podręczniki. Wśród mów na uwagę zasługuje niemal kompletne wydanie dzieł znanego humanisty francuskiego, Marka Antoniego Muretusa, cenionego ze względu na prostotę i wytworność stylu oraz Włocha Karola Sigoniusa, które zostały razem oprawione. Książka ta należała pierwotnie do stryja Fryderyka młodszego, Adama Galla na co wskazują wytłoczone na oprawie inicjały A(dam) G(all) v(on) K(reckwitz). Prócz niej miał też Fryderyk młodszy czwarte wydanie mów Piotra Jana Perpinianusa. Jako podręczniki służyły mu dzieła wspomnianego Melchiora Iuniusa, opatrzone licznymi uwagami, zapisanymi na wklejce i odwrocie karty tytułowej. Również liczne podkreślenia w samym tekście dowodzą dużego zainteresowania książką. Podręcznikowy charakter ma też dzieło Marcina Mylius, opracowane według założeń metodycznych Jana Sturm. Interesujące jest też dziełko Wolfganga Beutnera o sztuce prowadzenia rozmów, bardzo przydatne zarówno w życiu publicznym jak i towarzyskim.

Ten szkolny księgozbiór uzupełniały dzieła historyczne, kupowane w latach 1608—1617. Znajdujemy tu m. i. podręcznik Jana Jakuba Beutnera, omawiający ogólnie problemy historii. Bardziej szczegółowy charakter ma kronika belgijska Ferreolusa Locriusa, wydana w r. 1616 i tymże samym roku zakupiona. Dotyczy ona dziejów Niderlandów, które budziły wówczas ogromne zainteresowanie w całej Europie. Przyczyną tego była wojna Stanów Niderlandzkich pod wodzą Wilhelma Orańskiego przeciw Habsburgom. Rezultatem kilku-nastoletnich zmagañ było powstanie nowego państwa Holandii. Nic dziwnego, że dzieła w jakikolwiek sposób poruszające tę problematykę cieszyły się ogromną popytnością. Niemniej interesującym dziełem księgozbioru Kreckwita jest czterotomowa encyklopedia, wydana przez oficynę Wechela we Frankfurcie nad Menem, a opracowana przez Jana Gwalteriusa, zawierająca prócz wyciągów z bardziej znanych kronik europejskich także i dokładne wiadomości o współczesnej sytuacji społeczno politycznej wielu państw europejskich. Posiadanie w bibliotece tego rodzaju informatora dowodzi dużego zainteresowania młodego Kreckwita bieżącymi wydarzeniami, co w dużej mierze związane było z jego działalnością polityczną. Sześć dzieł z księgozbioru Fryderyka juniora otrzymało jednolite oprawy pergaminowe o naturalnej barwie. W ten sposób oprawione też zostały niektóre dzieła z księgozbioru jego stryja. Większość opraw

wykonano w 1617 roku o czyr świadczą wytłoczone na oprawie daty. Prócz dat widnieją też inicjały właściciela F.v.K. Prócz tego wiele książek ma też własnoręczny podpis młodszego Kreckwitztza, umieszczony na karcie tytułowej. Zapis ograniczał się początkowo jedynie do imienia i nazwiska właściciela, później jego forma uległa rozszerzeniu i przyjęła postać „Sum ex libris Friderici a Kreckwitz”, pisaną najczęściej po prawej stronie sygnetu drukarskiego. Stosunkowo rzadko występuje wspomniana już dewiza rodowa w nieco zmienionej formie „Deo duce fortuna comite”.

Zachowany w małej ilości Księgozbiór młodszego Kreckwitztza nie pozwala na dokładniejsze sprecyzowanie jego profilu a pośrednio i zainteresowań jego właściciela. Większość książek nabywana jako pomoc w nauce szkolnej nie może być świadectwem rzeczywistych potrzeb i zainteresowań kulturalnych Kreckwitztza. Pewną podstawę do ich określenia mogą stanowić jedynie nieliczne dzieła historyczne, które Fryderyk junior nabywał już jako człowiek dojrzały o skryształizowanych zainteresowaniach. Jego działalność polityczna wymagała dobrej znajomości historii i orientacji w bieżących wydarzeniach politycznych. Pomoc w tym względzie stanowiły wspomniane wyżej kroniki.

Księgozbiór Kreckwitzów gromadzony był przede wszystkim z myślą o jego praktycznym zastosowaniu, początkowo w studiach, później w życiu zawodowym i działalności politycznej. Wartość i przydatność dzieła w praktyce były głównymi czynnikami decydującymi o zakupie książki. Fryderyk Kreckwitz starszy miał w swym księgozbiorze dzieła tak autorów katolickich, jak Gail Ferrantes, Grzegorz IX, jak i protestanckich: Oldendorph, Vives. W księgozbiórze jego bratanek są dzieła Marka Antoniego Muretusa, oskarżonego przez duchowieństwo francuskie o herezję, gorliwego protestanta Gwalteriusa ale też i jezuity Perpinianusa. Autorzy niektórych dzieł biblioteki Kreckwitzów figurują na kościelnym wykazie ksiąg zakazanych, co może dziwić u katolika, jakim był Fryderyk Kreckwitz starszy. Należą do nich Krzysztof Cornerus, Jan Oldendorph.<sup>32</sup> Głównym sposobem zaopatrywania się w książki był zakup. Zarówno Fryderyk starszy jak i jego bratanek, Fryderyk młodszy, starali się kupować najnowsze edycje interesujących ich dzieł, co w dużym stopniu ułatwiały im podróże po wielu krajach Europy, umożliwiające częste odwiedziny w znanych oficynach wydawniczych. Widocznym dowodem żywego zainteresowania bieżącą produkcją typograficzną jest spora grupa pierwodruków nabywanych nierzadko w roku wydania. Zasób biblioteki pomnażały, choć w dość szczupłym wymiarze, książki otrzymane w darze od przyjaciół. W księgozbiorze Kreckwitzów z tego źródła pochodzą trzy dzieła. Znaczną rolę w tworzeniu wielkich bibliotek rodowych odgrywało dziedziczenie książek z pokolenia na pokolenie, co wyraźnie można zaobserwować i na

przykładzie omawianego zespołu. Fryderyk młodszy dzięki temu skupił zbiory wielu członków rodziny, tworząc pokaźną bibliotekę o szerokim zakresie tematycznym, obejmującym prawo, retorykę, filozofię, historię, klasyczną literaturę piękną z obszernymi komentarzami. Przeważająca ilość dzieł w tym księgozbiorze drukowana jest w języku łacińskim, międzynarodowym wówczas języku uczonych dyplomatów. Drugie miejsce zajmują dzieła w języku włoskim. Tylko dwa dzieła drukowane są w języku niemieckim, jedno w czeskim. Książka Camerariusza wydrukowana została jako dwujęzyczna - częściowo po łacinie, częściowo po grecku.

Gromadzenie księgozbioru wymagało też niemałych środków finansowych, książka bowiem nie była tania, wiele też kosztowały oprawy u introligatorów. Kreckwitzowie nie mieli zwyczaju notowania cen kupowanych książek. Jedyną tego rodzaju notatkę zostawił Fryderyk starszy na dziele Hipolita de Marsilis zaznaczając, że kosztowała dwa i pół srebrniaków. Fryderyk młodszy zapłacił za dzieło Nizoliusa dwa floreny i cztery srebrniaki, co starannie odnotował na karcie tytułowej nowo nabytego dzieła, widocznie cena była wygórowana i zasługiwała na upamiętnienie.

Księgozbiór Kreckwitzów należących do grupy szlachty urzędniczej wysokiego szczebla stanowi przykład zainteresowań kulturalnych i czytelniczych tej grupy. Gromadzony latami przy znacznym nakładzie środków finansowych służył przede wszystkim jako warsztat pracy, jako pomoc w działalności zawodowej i publicznej, był więc tworzony dla celów ściśle praktycznych. Tematyczny dobór książek podporządkowany był posiadanemu wykształceniu i piastowanej godności. Książka miała dostarczać rzetelną wiedzę, rozszerzać ją i aktualizować. Stąd widoczna troska właścicieli o stałe kompletowanie dzieł wybitnych autorów z określonej dyscypliny w najnowszej ich edycji.

### Księgozbiór Fryderyka Kreckwitza starszego

1. **ALCIATUS** Andreas  
... De verborum significatione libri quatuor... Ex ultima authoris recognitione.  
Lovanii, apud Hieronymum Wellaeum, 1566, 8°  
Liczne notatki na wkładce i karcie tytułowej i podkreślenia w tekście  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K i datą 1569. Dwie klamry spinające.
2. **ALPHANUS** Bernardus  
... Collectanea, sive reportatio ad mille insigniora loca  
Francofurti ad Moenum, (impressum Georgium Corvinum), 1572 [rz], 8°  
Opr. skórzana na motywach roślinnych z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1583
3. **ALUNNO** Franciscus  
Della fabrica del mondo di ...libri X. De nuovo ristampati corretti et ampliati.

- Venetia [apresso Jacobo Sacobo Sansovinio il Giovannel], 1575 [rz] 8°  
 Prow. na karcie tytułowej: Deo duce comite fortuna, Fridericus  
 a Kreckwitz ad noviss[ima] temp[ora] 1575 Venetijs  
 Opr. pergaminowa biała, ślady dwóch wiązań
4. AUERPACH Ioannes  
 Singularium allegationum ad communem rerum usum accomodatam  
 libri duo ...  
 Colloniae Agrippinae, apud Joannem Birckmanicum, 1571, 8°  
 Prow. na karcie tytułowej Deo duce comite fortuna, Fridericus  
 śleni w tekście  
 Opr. skórzana plakietkowa
5. BARTOLUS de Saxoferrato  
 Distinctionum iuris interpretum coryphaei tabulae non solum diligentiore  
 cura recognitae sed et accesione editione maiore ad publicam iuris stu-  
 diosorum utilitatem auctae.  
 Besileae, per Joannem Oporinum et Episcopios Fratres (1566) [rz], 4°  
 Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima] tem-  
 pora 1578  
 Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
 1578
6. BEBION Ludowicus  
 In institutionum imperialium libros IIII erotemata dialectica. Nunc pri-  
 mum .... edita.  
 (Argentorati), (excudebat Theodosius Richelius), (1571) [rz] 8°  
 Prow. na karcie tytułowej Deo duce comite fortuna, Fridericus  
 a Kreckwitz  
 Opr. pergaminowa biała, dwa wiązania
7. BELVISIO Jacobus de  
 ... Apparatus in usus et Consuetudines Feudorum  
 Coloniae, apud Maternum Cholinum 1563. 8°  
 Notatki rkps na wklejce książki robione ręką Kreckwitza.  
 Opr. perg. biała ślady 2 wiązań
8. BONACOSSA Hippolitus  
 Compendiosus in materia agrorum tractus IV.  
 Venetis, apud Francisci de Franciscis Senensi, 1564 [rz], 8°  
 Opr. i prow. jak przy nr 4
9. CAEPOLA Bartholomaeus  
 Varii tractatus ac repetitionis ....  
 Nunc primum emendati.  
 Venetiis, ex officina Francisci Laurentini de Thurino, 1563, [rz], 8°  
 Prow. na karcie tytułowej. Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima]  
 temp[ora] 1575 Venetijs  
 Opr. pergaminowa biała, ślady dwóch wiązań
10. CAGNOLIUS Hieronymus  
 .... Commentarii in titulum... De reg[ul]is iur[is] omnibus iuris peritis et  
 in foro versantibus utiles et necessarij.  
 Prow. na karcie tytułowej Friderikus a Kreckwitz ad 1573. Liczne skre-  
 Źugdoni, apud haeredes Iacobi Iuntae, 1559, 8°  
 a Kreckwitz  
 Opr. pergaminowa biała dwa wiązania
11. CARATUS Martinus de  
 Aurea ac perpetuis lectura clariss[ima] [ ] ac iuris interpretis consu-  
 mmatiss[imo] in lucrosissimo et prae caeteris practicabili opere feudorum  
 ad utilitatem studentium summarijs locupletata et a mendis innumeris  
 repurgata.

Basileae, per Thomam Guarinum 1564[rz], 8°  
Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1617

12. CORNERUS Christophorus  
Methodus iuveniendi medium terminum compara[n]diq[ue] copiam propositionum in anni genere syllogismorum ab Aristotele ...explicata.  
Basileae, per Ioannem Oporinum, (1556) [przedm], 8°  
•Prow. i opr. jak przy nr 52
13. CORTE Claudous  
Il cavallerizzo .... Di nuovo dall'Auttoe stesso, coretto et emendato ....  
Venetia.appresso Giordano Ziletti, 1573 [rz], 4°  
Prow. na karcie tytułowej Deo duce comite fortuna Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima] temp[ora] 1575 Venetijs  
Opr. pergaminowa biała dwa wiązania.
14. CRISPINUS Ioannes  
Iustiniani institutionum libri IIII. Adnotationis ac notis doctiss[imorum] scriptorum illustrati et adaucti quibus adiunximus appendicis loco Leges XII tabularum explicatas Ulpiani Tit[ulos] XXIX adnotatos, Caii libros II institutionum.  
[bm.w.d.h.], 1572 [rz], 8°  
Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz, Francofurti ad Moenum  
Liczne notatki rękopiśmienne na wklejce i karcie tytułowej  
Opr. pergaminowa biała
15. CUIACIUS Jacobus  
Novellarum constitutionum Imp[er]atorii Iustiniani expositio.  
Coloniae Agrippinae, apud Gualtheram Fabricium et Joannem Gymnicum, 1570 [rz], 8°  
Prow. na karcie tytułowej Deo duce fortuna comite Fridericus a Kreckwitz Argentorati  
Liczne notatki rękopiśmienne na wklejce książki  
Opr. pergaminowa biała dwa wiązania.
16. DRAESIUS Henricus  
Summa Azonis locupletes iuris civilis thesaurus. Hactenus depravatissima nunc autem iugi sedulitate et equisito studio ....  
Basileae, per Ioannem Hervagium, 1563, 2°  
Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima] temp[ora] 1575 Patavij  
Opr. skórzana o ornamentyce roślinnej
17. DURANTI Guillelmus  
Speculi ... pars prima et secunda una cum Io[anni] Andreae ac Baldi quam diligentissima excusa adiecto indice et a copiosiore et meliore ordine digesto.  
Basileae, per Frobenium et Episcopium, 1563, 2°  
Liczne notatki na wklejce robione ręką Kreckwitza,  
Opr. skórzana o ornamentyce roślinnej
18. EVERARDUS Nicolaus  
Locī argumentorum legales .... Nunc recens recogniti.  
Lugduni, apud haeredes Iacobi Iuntae, 1564 [rz], 8°  
Liczne notatki rękopiśmienne na wklejce książki.  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1569, wdzie klamry spinające.
19. FERRARIUS Ioannes Petrus de  
Practica per totum orbem celebratissime omnibus tam iuscendentibus quam advocatis cazsarumq[ue] patronis atque netaviis minum in modum utilis

atque necessaria ac per continue in indicibus frequentate.

Venetis apud Franciscum Rampazetum, 1572 [rz], 4°

Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima]  
temp[ora] 1574 Venetiis sibi suisq[ue]

Opr. pergaminowa biała

20. GAIL Andreas

Tractatus de manuum iniectionibus impediementis sive arrestis imperii.  
Nuc primum in lucem editum.

Coloniae Agrippinae, apud Ioannem Gymnicum 1586[rz] 8°

Na wklejce napis ręką Kreckwitza.

Nobili et clariss[im]o viro d[omi]no Andreae

Ersenberger S[acrae] C[ae]sar[is] M[aiestatis] consiliario e secretario D[omi]  
no e compatri suo obs[er]u[er]o Author memoriae et ergo dono misit  
Calen[dis] April[is] Anno S[aluto] 86.

Poniżej inną ręką

Eodem titulo, ab autore acceptum libellum transtulit in dominu[m] et fau-  
torem colendiss[im]u[m] Fridericu[m] a Kreckwitz Sacrae Caes[aris] Maies-  
tatis consiliarium aulicu[m]. And[reas] Ersenberger. Pragae Julii A[nno] 86

Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi postaciami Fortuny i Te-  
midy.

21. GARRATUS Martin

Consilia novariae nuper reperta et hactenus non impressum

Novariae, apud Franciscum Sesalium, 1568 [rz], 4°

Prow. na karcie tytułowej Fredericus a Kreckwitz

Liczne podkreślenia w tekście.

Opr. skórzana o ornamentyce roślinnej

22. GRATIANUS

Decretum .... seu verius decretorum canonicoru[m] collectanea. ab ipso ....  
primum inscripta.

Antverpiae, apud Christophorum Plantinum, heredes I[oanni] Steelfii  
et Philippum Nutium. 1573 [rz] 8°

Liczne notatki na wklejce.

Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
1577

23. GREGORIUS IX papa

Decretales ... suis commen tatiis illustratae.

Antverpiae. apud Christophorum Plantinum viduam, Ioannis Stelfii et  
Philippum Nutium, 1573 [n]. 2°

Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F. v. K.

24. GRISON Federicus

Ordini caralcare .... Venetis, appresso Gio[vanni] Andreae Valusson

Prow. i opr. jak przy nr 13

Liczne notatki na wklejce.

25. HIPPOLITUS de Marsiliis

Ad criminalium studiorum proffesoris illustrissimi elegans et accuratus  
in titulum de Questionibus compilatus commentarius.

Venetis, (apud Communum de Tridino) (1563) [rz], 8°

Prow. na karcie tytułowej Deo duce comite fortuna Fridericus  
Kreckwitz ad 1573, 2 1/2 arg.

Liczne notatki na wklejce i karcie tytułowej, podkreślenia w tekście i uwa-  
gi marginalne.

Opr. pergaminowa biała, ślady dwóch wiązań

26. ISERNIA Andreas de

Super usibus feudorum

Lugduni, (apud haeredes Iacobiluntae 1564 [rz], 2°

Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F. v. K. i datą  
1578

27. JASSON Mainus  
De actionibus ..... noviter edita.  
Lugduni, impressa per Ioannem Crespynum, (1526) [rz] 8°  
Prow. na karcie tytułowej Deo duce fortuna comite Fridericus  
a Kreckwitz de Iopendorf Lutetia Parisorum 1572  
Opr. pergaminowa biała, ślady dwóch wiązań
28. JASSON Mainus  
.... in primam codicis partem commentarii.  
Lugduni, (apud haeredes Iacobi Iuntae) 1569 [rz], 2°  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
1569
29. JASSON Mainus  
....in primam digesti novi partem commentarii.  
Lugduni, (apud haeledes Iacobi Iuntae) 1569 [rz], 2°  
Na wklejce adnotacja dla introligatora Rot stempel F.v.K.  
Opr. skórzana plakietkowa dwa wiązania z wytłoczonymi inicjałami  
F.v.K. i datą 1569
30. JASSON Mainus  
....in primam informati partes commentarii.  
Lugduni, (apud haeredes Iacobi Iuntae), 1569 [rz] 2°  
Na wklejce rękopiśmienna adnotacja dla introligatora Rot stempel F.v.K.  
Opr. skórzana plakietkowa z motywem heraldycznym i dwoma wią-  
zaniami z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1569
31. JASSON Mainus  
....in primam digesti veteris partem commentarii.  
Lugduni, (apud haeredes Iacobi Iuntae) 1569 [rz]  
Na wklejce: Jason Mainus J[uns] c[onsul]us morinus est mense  
Aprili anno 1479 sepultus Paviae  
Liczne notatki i podkreślenia
32. KASTALI Sebastian  
Rozmlauwanij spoločneho z Pij seno Swatych, o wecech skutečne zbeh-  
tych, z Stareho y Noweho Zakona sebranych, od ...anynij w nowe w Ces-  
kau rec preložena, knihy Cztwery.  
Mezerijci nad Oslauau, wytisšteno od Stephana SSeffranka, 1558 [rz], 8°  
Opr. skórzana z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1567
33. KOENIG Chilianis  
Practiculum und Proces der Berichtslensste nach dem brauch sech sich  
der Landent aus den gemeinen Beptstlichen Keyserlichen Rechten.  
Laypzig, Hans Steiman typis Vogelians, 1572 [rz], 4°  
Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz 1577 [rz], 4°  
Opr. skórzana o ornamencie roślinnym dwa wiązania
34. LANGE [ ]  
Della disciplina militare libri tres.  
Venetia, Apresso Giovanni Maria Bonelli. 1571[rz], 8°  
Prow. na karcie tytułowej Fridericus a Kreckwitz ad noviss[ima]  
temp[ora] 1574 Patavij  
Opr. pergaminowa biała dwa wiązania.
35. MONIARDUS Iosephus  
Interpretatione rubricae. C[odicis] ut publicae laetitiae vel consulum nun-  
tiatores lib[ri] XII  
Venetijs, apud Franciscum de Portonarius, 1563 [rz] 8°  
Opr. i prow. jak przy nr 4
36. MYNSINGER Joachim  
Apotelesma, sive corpus perfectum scholiorum ad quatuor libros Institu-  
tionum Iuris Civilis iam denuo sed multo felicitus quam antea renatum.  
Basileae, per Nicolaum Eusebium Episcopus, 1566 [rz], 8°  
Liczne notatki marginalne

Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1569

37. MYNSINGER Joachim

...Responsorium iuris sive consiliorum decadas sex Nunc primum in comunem iuris studiosorum usum publicatae ac editae.

Basileae, Ex officina Eusebii Episcopii et Nicolai fratris haeredes, 1572 [rz], [dedykacja] 2°

Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami i datą już nieczytelną

38. OLDENDORPH Ioannes

Loci communes iuris civilis.

Lugduni, apud Seb[astianum] Gryphium, 1551, 8°

Egz. interfoliowany. Liczne notatki rękopiśmienne i podkreślenia w tekście

Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1571, dwie kłamry spinające

39. PETRARCA Franciscus

Il Petrarca coretto da Lodovico Dolce.

Vinegia apresso Gabriel Giolito, 1548 [rz], 8°

Prow. na karcie tytułowej Deo duce comite fortuna Fridericus a Krecwitz ad noviss[ima] temp[ora] 1575 Patavij

Opr. pergaminowa biała, ślady dwóch wiązań

40. PREISLEBIUS Christoph

Iustiniani institutionum interrogationes in legalis militiae Tyronum usum per ...

Coloniae, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, 1558, 8°

Prow. i opr. jak przy nr 42

41. PRAETORIUS Abdias

Rhetoricarum quaestionum libri quatuor de primis eius elementis...

Witembergae, ex officina typographica haeredum Georgij Rhaw, 1564, 8°

Prow. i opr. jak przy nr 42

42. PRAETORIUS Paulus

Institutionum imperialium summaria vel resoluties conscriptae a... et propositae in institutione in clytis quibusdam principibus.

Francfurtiae ad Moenum, in officina Ioannis Eihorni, 1561 [rz], 8°

Liczne notatki rkps na wklejce i odwrocie karty tytułowej podkreślenia w tekście

Opr. skórzana plakietkowa z wytłaczanymi inicjałami F.v.K. i datą 1568

43. REIDANUS Bernhardus

Epitome iuris civilis ex libris pandectarum codicis... a Constantino Harmentolupo quondam graecae collectae, nuper autem a.... sermoni latino restituta.

Coloniae Agrippinae, apud Gualtherum Fabricium et Ioannem Gymnicum, 1566 [rz], 8°

Prow. na karcie tytułowej Deo duce fortuna comite Fridericus a Krecwitz

Opr. brak

44. RIJSWICH Henricus

Paratitla et notae brevis in tituli de diversis regulis iuris antiqui... Adiectus est liber singularis regularum praetermissarum ex varijs veterum iurisprudentum et Pontificum regularum libris diversis[que] titulis depromptus.

Coloniae Agrippinae, apud Gualtherum Fabricium et Ioannem Gymnicum, 1572 [rz], 8°

Prow. i opr. jak przy nr 15

45. SEQUISIO Henricus de  
Hostensis summa aurea ad vetustissimos codicis summa fide diligentiae  
nunc primum collata, atque ab innumeris erroribus quibus scatebat hac-  
tenus repurgata....  
Basileae, apud Thomam Guarinum, 1573 [rz.] 2°  
Liczne notatki rękopiśmienne na wklejce książki.  
Opr. skórzana plakietkowa
46. SLOSCHENIUS Ioannes  
Methodica testamenti ordinandi ratio partem ex iure civili congesta partim  
doctorum sententijs illustrata, dialogi formam habens.  
Coloniae, apud Ioannem Bathenium, 1564, 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 43
47. SPIGELIUS Jacobus  
Lexicon iuris civilis per ....postremo auctum et recognitum.  
Basileae, ex officina Herwagiana, per Eusebium Episcopium, 1569 [rz], 2°  
Opr. skórzana plakietkowa, z wytłoczonymi inicjałami, F.v.K. i datą  
1569
48. STRAITMAN Theodor  
Harmonia titulorum utriusque iuris item coniunctiones et consiliations  
legum pandectarum.  
Venetiis, apud Iacobum Leoncianum, 1572 [rz], 8°  
Liczne podkreślenia i uwagi marginalne w tekście  
Prow. opr. jak przy nr 43
49. TARTAGNUS Aleksander  
Consiliorum... habens his typis omnium postremis praeter accuratam emen-  
dationem adnotationes repuggatas et expunctas, quae novis opinionibus et  
haerectis orthodoxam ecclesiam laudebant. [libri 1—8]  
Frankofurti, 1575, 2°  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
1577. Dwa wiązania  
Liczne notatki rkps na wklejce.
50. TERMINUS Petrus  
Processus iuris scripti et consuetudinis frequentioris per Germanos.  
[b.m.w.d.n.], 1565 [rz], 8°  
Liczne notatki na wklejce i odwrocie karty tyt.  
Prow. i opr. jak przy 42
51. [THOMING Jacobus]  
Decisiones quaestionum illustrium.  
Lipsiae, [b.d.n.], 1579 [rz], 4°  
Prow. na karcie tytułowej: Fridericus a Kreckwitz  
ad noviss[ima] temp[ora] 1580 [rz]  
Pragae Boh[emiae]  
Opr. pergaminowa dwa wiązania.
52. TITELMAN Franciscus  
De consideratione dialectica libri VI.  
Antwerpiae, apud Philippum Nutium. 1564 [rz], 8°  
Na karcie tytułowej: Litera et arma parant q[uo] t[quod] Ata Pallas  
honorem  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
1568
53. VASQUIVIS Fernandus  
De successionibus et ultimis voluntatibus.  
Frankofurti ad Moenum, 1577 [rz], 2°  
Opr. skórzana plakietkowa z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą  
1583

54. VEGIUS Maffeus  
Philabetes. Ed. Rudolphus Vasseburgensis.  
Cracoviae, p[er] Florianum Ungleriu[m], 1512, 4°  
Prow. na ostatniej stronie Fridericus a Kreckwitz cognomento Straus-  
ssaw  
Opr. pergaminowa z dawnego rękopisu.
55. VIGELIUS Nicolaus  
Iuris civilis de legatis et fideicommissis methodus dialectica.  
Basileae, per Ioannem Oporinum (1557) [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 43
56. VIGELIUS Nicolaus  
Methodus uniwersi iuris civilis absolutissima. Ex ipsius digesti nunc denuo  
recognita et multis in locis emendata.  
Basileae, officina Oporiniana, 1576, 2°  
Prow. Fridericus a Kreckwitz emebat Argent[orati] 1575 manu p[ro]pria  
Opr. pergaminowa, ślady dwóch wiązań
57. VIGELIUS Nicolaus  
Ordo et index in libros feudorum  
Marpurgi, [b.d.n.], 1556, 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 43
58. WESSENBECIUS Matthias  
Utriusque iuris oeconomia....  
Parisiis, apud Gerwasium Mallot, 1578 [rz], 8°  
Prow. na karcie tytułowej Deo duce fortuna comite Fridericus a Kreck-  
witz ad noviss[ima] temp[ora] 1575 Patavii
59. WESSENBECIUS Matthias  
...Tractatus de responsa quae vulgo consilia iuris appellantur quibus gra-  
vissimae iuris utriusque controversiae deciduntur.  
Basileae, 1575 [rz], 2°  
Opr. skórzana plakietkowa.

## Księgozbiór Fryderyka Kreckwitza młodszego

1. ARISTOTELES  
...Opea.  
Francofurti, apud Andreae Wecheli haeredes, Claudium Marnium et  
Io[annem] Aubrium, 1593 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Deo duce fortuna comite Fridericus a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami I. v. K. L. S. i datą  
1595
2. BREVER Joannes Jacobus  
Synopsis historiarum et methodus nova. libris duobus. Editio secunda.  
Hanoviae apud Guillelmum Antonium, 1599, 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała.
3. BUETNER Wolfgang  
Dialectica deutsch das ist disputirkunst.  
(Eisleben), (durch Urban Gaubisch), 1574, 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 21
4. CAMERARIUS Joannes  
Aphomii libellus progymnasmatum id est: praeparantium exercitationum  
in sermonem latinum conversus, Graeco scripto et exemplis complurib[us]  
additis.  
Lipsiae, (imprimebat Ioannes Steiman), (1588) [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. z karty drukowanej, częściowo zniszczona

5. CHRONICON  
chronicorum ecclesiastico — politicum...collectore  
Joanne Gualtherio [tomi IV]  
• Francofurti, in officina Aubriana, 1614 [rz], 8°  
Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami F. v. K. i datą 1617
6. CICERO M[arcus] T[ulius]  
Epistolae ad Atticum ad Brutum et ad Q[uintum] Fratrem...  
Francofurti, apud Andreae Wecheli haeredes Claudium Marinum et Ioannem Aubrium, 1599 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała
7. CICERO Marcus Tullius  
Orationum... Editio ad Manutianam et Brutianam conformata.  
Volumen 2—3  
Hanoviae, typis Wechelianis, apud Claudium Marnium et here des Joannis Aubrii, 1606 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała
8. CICERO Marcus Tullius  
...Philosophicorum volumen primum. Editio ad Manutianam et Brutianam conformata.  
Francofurti, apud Andreae Wecheli haeredes Claudium Marnium et Ioann[em] Aubrium, 1590 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała
9. CICERO Marcus Tullius  
De philosophia volumen secundum ...(Fragmenta Ciceronis ad Andreae Patricio collecta)  
Francofurti, apud heredes Andreae Wecheli, Claudium Marnium et Ioannem Aubrium, 1589 [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 8
10. HORATIUS Quintus Flaccus  
Poemata omnia  
Francofurti ad Oderam impensis Ioannis Hartmanni, 1606 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała
11. IUNIUS Melchior  
Ex Marci Tullii Ciceronis orationibus loci aliquot communes eum in finem salecti atque explicati ut eorum tractandi ratio appareat.  
Argentorati, per Lazurarum Zetznerum, 1594 [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 12
12. IUNIUS Melchior  
Methodus eloquentiae comparandae scholis rhecoricis tradita a....  
Editio postrema.  
Argentorati impensis Lazari Zetzneri, (1609) [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz Duce deo comite fortuna  
Liczne notatki na wklejce i podkreślenia w tekście  
Opr. permaminowa biała
13. IUNIUS Melchior  
Resolutio brevis orationum Marci Tullii Ciceronis secundum causarum genera orationum partes, materias in eloquentiae studiosurum (Argentorati), (excudebat Iosias Richelius), 1594 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała

14. IUNIUS Melchior  
Scholae rhetoricae de contexendarum epistolarum ratione.  
Argentorati, sumptibus Lazari Zetzneri, 1602 [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 2
15. LOCRIUS Ferreolus  
Chronicon Belgicum ab Anno CCVIII ad annum MDC continuo perductu.  
Tomi tres.  
Atrebat, ex officina Guilielmi Riverii, 1616 [rz], 4°  
Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami F.v.K. i datą 1617
16. MURETUS Marcus Antonius  
Epistolae, hymni sacri et poemata omnia. Editio ultima.  
Coloniae Agrippinae, apud Antonium Hierat, 1606 [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 17
17. MURETUS Marcus Antonius  
...Orationum volumina duo quorum primum ante aliquot annos in lucem  
prodiit, secundum vero recens est editum.  
Coloniae sumptibus Antonij Hierat, 1605 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Deo duce fortuna comite Fridericus a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała z wytłoczonymi inicjałami A[dam] G[all]  
v[on] K[reckwitz] i datą 1609
18. (MYLINUS Martin)  
Doctrina de periodicis ex scholis sturmiensis collecta et ad methodum dia-  
lecticam redacta ...  
Gorlici, excusum typis Ambrosij Fritschij, (1583) [rz], 8°  
Prow. i opr. jak przy nr 4
19. NIZOLIUS (Marius)  
... sive thesaurus Ciceronianus Caelii Secundi Corionis labore ...  
Basileae, ex officina Harvagiana, per Eusebium Episcopium, 1583 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz, [con]stat 2  
fl. 4 argent.  
Opr. mnisha z wytłoczonymi inicjałami W.v.P. i datą 1592
20. PERPINIANUS Petrus Ioannes  
... Orationes duodecim viginti. Editio quarta.  
Ingolstadii, ex typographia Adami Sartorii, 1599 [rz], 8°  
Prow. na k. tyt. Fridericus a Kreckwitz  
Opr. skórzana plakietkowa
21. RAMUS Petrus  
... Dialectica Audomari Talaei praelectionibus illustrata.  
Coloniae Agrippinae, apud Theodorum Baumium, 1577, 8°  
Prow. na karcie tyt. Hunc librum possidet Fridericus a Kreckwitz  
a Georgio Vechnero F.S.  
Na wklejce wcześniejsze prow. Ex libris Joannis Weigelij an 1593 7 die  
Julii, constat 6 argent.  
Georgius Ostius affinis d[e] d[it] mihi 11 April anno 1606  
Opr. skórzana z wytłoczonymi G.U.F.S. nabite na dawniejszy nie-  
czytelny już inicjał
22. SCHONAEUS Cornelius  
Terentius Christianus duabus comoediis auctus non solum ad sermonis ele-  
gantiam verum etiam pietatem excolendam accommodatissimus.  
Coloniae Agrippinae, apud Gerardum Grevenbruch, 1595 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. pergaminowa biała
23. SCHOENBORN Bartholomaeus  
Versus sententiosi et eximini iuxta literarum ordinem ex praecipuis vete-  
ribus poetis heroica vel elegiaca scripserunt consignati.

Wittembergae, (in officina Ioannis Cratonis), 1547 [rz], 8°  
Prow. na karcie tyt. Sum ex libris Friderici a Kreckwitz  
Opr. mnisha pergaminowo-skórzana

24. SIGONIUS Carolus

Orationes septem.

Coloniae Argippinae, apud Antonium Hierat, 1605 [rz], 8°

Prow. i opr. jak przy nr 17

25. TRACTATUS

sive repetitiones sepe L. diffamari de ingenuis manumissis, quatuor...I[uris]  
C[onsultorum] Bartholomaei Bleueri, Caesaris Constandi, Hieronymi Cag-  
noli, Ioannis Oldendorphi quibus nunc primum dam I[oaanni] Ferrari  
...omnia ex novissima ...ac additonibus quibus dam locupletata recogni-  
tione Gualteri Gymnicij...

Coloniae Agrippinae, Antonium Hierat, 1616 [rz], 8°

Opr. pergaminowa z wytłoczonymi literami F.v.K. i datą 1617

PRZYPISY

- <sup>1</sup> Piekarski Kazimierz, *O zadania i metody badań proveniencyjnych*. Kraków 1929.
- <sup>2</sup> Kocowski Bronisław, *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*. Warszawa 1951.
- <sup>3</sup> Barycz Henryk, Piekarski Kazimierz, *Hiszpańskie nabytki Wolskiego w 1582 roku (Biblioteka Piotra Wolskiego biskupa plockiego)* „Silva Rerum” T.4: 1928 s.157—162; Budka Włodzimierz, *Biblioteka Decjuszów*, tamże s.110—126; Majewski Stanisław, *O Starych bibliotekach śląskich*, tamże T.7: 1939 s.159; Prus Konstanty, *Dawne biblioteki klasztorne Górnego Śląska*, tamże T.8 1939 s.193.
- <sup>4</sup> Zagadnienia bibliotek mieszczańskich omawiają m. in. Jaroszyńska Maria, *Biblioteka Jana Góry rajcy karkowskiego z XVI wieku*. „Roczniki Biblioteczne” T.6: 1963, s.1—2 28; Kramperowa Maria, Maisel Wacław, *Księgozbiory mieszczańskie z drugiej połowy XVI wieku*, [w] *Studia i materiały z dziejów Wielkopolski i Pomorza*” T.6: 1960, z.1, s.257—308, Lachs Jan, *Krakowskie księgozbiory lekarskie z XVI w.* Lwów 1980; Żurkowska Renata, *Biblioteka KaspraGutterera rajcy krakowskiego z przełomu XVI i XVII wieku*, „Roczniki Biblioteczne” T.11: 1967, s.63—82, też, *Księgozbiory mieszczańskie krakowskie w XVII w.* „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” T.13: 1967, s.21—53; też, *Księgozbiór Józefa Antoniego Częckiewicza*. „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” T.17: 1971, s.17—43.
- <sup>5</sup> Hajdukiewicz Leszek, *Biblioteka Macieja z Miechowa* Wrocław 1960; Jarzębowski Leonard *Biblioteka Mikołaja Kopernika*. Toruń 1971; Nowak Zbigniew, Urban Janina, *Panokracy Klemme gdański działacz reformacyjny i jego księgozbiór*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” T.4: 1968 s.107—140; Szaffran Przemysław, *Warsztat historyczny Reinholda Curicke, dziejopisarza Gdańska XVII w. w świetle jego księgozbioru*. „Libri Gedanensis” T.2—3: 1970, s.87—129; Szelińska Wanda, *Biblioteka profesorów uniwersytetu krakowskiego w XV i początkach XVI w.* Wrocław 1966; Żurkowska R., *Z dziejów biblioteki Innocentego Petrycego*. „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie” T.14: 1968 s.43—63.
- <sup>6</sup> Grodecki Roman, *Biblioteka Kielcza, kustosza kolegiaty łęczyckiej*. „Ex libris” T.5:1924 s.18—22; Kawecka-Gryczowa Aldona, *Nieznaný bibliofil polski Maciej Bech*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” T.21:1977, z.1—2, s.116—140.
- <sup>7</sup> Lech Marian Jerzy, *akta notarialne jako źródło do badań nad księgozbiórami domowymi. Studium źródłoznawcze*. „Studia o książce” T.9:1979, s.167—201.

- <sup>8</sup> Szafran P., *Księgozbiory prywatne Wincentego i Fryderyka Fabriciusów w świetle katalogu aukcyjnego z 1727*. „Rocznik Gdański” R. 25:1966, s. 305—322; tenże, *Katalog aukcyjny i aukcja biblioteki Fryderyka Fabriciusa w 1727 na tle aukcji bibliofilskich w Gdańsku do końca XVII wieku*, „Libri Gedanensis” T. 1:1967, s. 55—106.
- <sup>9</sup> Bellowin Janina, *Księgozbiór Ludwika Ajchlera zachowany w zbiorach biblioteki gdańskiej*, „Libri Gedanensis” T. 2—3:1970, s. 5—35, Lewicka Kamieńska Anna, *Renesansowy księgozbiór Mikołaja Czepla w Bibliotece Jagiellońskiej*. Wrocław 1950, s. 41.
- <sup>10</sup> Burbianka Marta, *Śląski bibliofil Stanisław Saur-wychowanek Uniwersytetu krakowskiego*, „Roczniki Biblioteczne” T. 8:1964, s. 33—78, Swierk Alfred, *Piętnastowieczny księgozbiór Jana Rodziny polskiego kaznodziei we Wrocławiu*, „Sobótka” R. 20:1965 nr 2, s. 1717—178; Urban Wincenty, *Jan Chryzostom Prinz a Buchaw i jego biblioteka z XVII w.*, „Roczniki Biblioteczne” T. 21:1977 z. 1—2 s. 191—217.
- <sup>11</sup> Z badań nad śląskimi księgozbiorami klasztornymi i kapitulnymi na uwagę zasługują: Pawlik Krzysztof, *Biblioteka otmuchowsko nyskiej kapituły kolegiackiej w średniowieczu*, „Roczniki Biblioteczne” T. 17:1973 s. 557—605; tenże, *Ze studiów nad średniowieczną biblioteką kolegiaty otmuchowsko nyskiej*, „Kwartalnik Opolski” R. 19:1973 nr 4, s. 61—74; tenże, Swierk A., *Średniowieczna biblioteka klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna w Zaganiu*. Wrocław 1965; Szejnkowska Helena, *Biblioteka klasztoru cysterek w Trzebnicy*. Wrocław 1955.
- <sup>12</sup> Bogdanow Helena, *Zainteresowania czytelnicze arystokracji śląskiej u schyłku XVIII wieku na przykładzie biblioteki książąt pszczyńskich*, „Bibliotekoznawstwo” T. 4:1966 s. 61—109; Długosz Józef, *Księgozbiór Aleksandra Michała Lubomirskiego w świetle inwentarza z 1678 roku*, „Ze skarbcza kultury”, T. 23:1972, s. 7—52; Kosiński Jan Adam, *Fragment księgozbioru Piotra Kmity w Bibliotece Ossolineum*, „Ze skarbcza kultury” T. 16:1964, s. 116—131.
- <sup>13</sup> Grzebień Ludwik, *Biblioteka biskupa Hieronima Rozdrażewskiego (1542—1600)*, „Archiwa Biblioteki i Muzea kościelne” T. 22 s. 61—168; Hajdukiewicz L., *Księgozbiór i zainteresowania bibliofilskie Piotra Tomickiego na tle jego działalności kulturalnej*. Wrocław 1961.
- <sup>14</sup> Spośród nielicznych prac na ten temat warto wymienić: Bogdanow H., *Literatura piękna jako wyraz zainteresowań szlachty krakowskiej w XVIII w.*, „Studia o książce” T. 5:1975 s. 129—161; też, *Literatura społeczno polityczna jako wyraz zainteresowań szlachty krakowskiej w XVIII w.*, „Studia o książce” T. 3:1973 s. 345—375. Koza M., *Z księgozbiorów szlacheckich w Wielkopolsce w XVII w.* „Roczniki Historyczne” T. 10:1934 s. 278—281.
- <sup>15</sup> Jerzy III Oppersdorf (zm. 1651) był twórcą gospodarczej potęgi rodu. Wybudował też na zamku głogóweckim okazały budynek biblioteczny.
- <sup>16</sup> Wiadomości o historii rodu Kreckwitzów zawierają m. in. Zedler, *Grosses Universal Lexicon Halle und Leipzig* t. XV 1737 s. 1830—1836, Sinapius Johann, *Schlesischer Curioſtäten ...* Leipzig 1720 T. 1 s. 549—562 t. 2 s. 751—754; Kneschke Ernst Heinrich, *Neues allgemeines Deutsches Adels ... Lexicon Supplement Band oder 5 Leipzig 1839*, s. 287—288; Zedlitz — *Neukirch Leopold Freiherr von Neues Prussisches Adels Lexicon, Supplement Band oder 5 Leipzig 1839* s. 287—288; Pilnacek Josef, *Rody stareho Slezka*. Praha 1972 Dil II s. 241, nr 400.
- <sup>17</sup> *Lehns und Besitzurkunden Schlesien und seiner einzelner Furstenthumer im Mittelalter herausgegeben Grunhagen und Markgraf*. Leipzig 1881 und 1883 T. 1 s. 120—125.
- <sup>18</sup> *Codex Diplomaticus Silesiae* T. 13 s. 7 nr 3770,
- <sup>19</sup> *Lehns und Besitzurkunden* T. 1 s. 127,
- <sup>20</sup> tamże s. 223—224.
- <sup>21</sup> tamże s. 262—263.

- <sup>22</sup> Sinapius o.c. t.1 s. 550.
- <sup>23</sup> *Polska Encyklopedia Szlachecka*. Warszawa 1937 t.2 z.28 s.136; Kozierowski Stanisław, *Obce rycerstwo w Wielkopolsce w XII i XVI wieku*. Poznań 1929 s.57—59.
- <sup>24</sup> Majątki Kreckwitzów leżały też w sąsiadujących z Księstwem głogowskim księstwie oleśnickim Bagno(Heinzendorf) legnickim (Gorzelin Czerniec) i Świdnicko jaworskim (Kłopotów). Rospond Stanisław, *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i Północnej*. Wrocław 1951 t.1—2.
- <sup>25</sup> Andrea F.[ ], *Beiträge zur Schlesiischen Familienkunde zur lebensgeschichte des Friedrich von Kreckwitz*. „Schlesische Geschichtsblätter. Mitteilungen des Vereins für Geschichte Schlesiens”. J.1926 nr1 s.43, *Allgemeine Deutsch Biographie*. Bd.17, 100.
- <sup>26</sup> Wendt Heinrich, *Schlesien und der Orient*. Breslau 1916 s.91—96
- <sup>27</sup> W następnym roku urodził się jego młodszy brat Caspar.
- <sup>28</sup> Ojciec Jan zm. w 1597 a matka w 1595 zob. Sinapius opcit. t.1 s.552.
- <sup>29</sup> tamże s.552.
- <sup>30</sup> Exner Balthasar, *Carmina Miscellanea*. Bethaniae Silesior[b.d.] s.59—62, 275—278
- <sup>31</sup> Sinapius, o.c.t.2, s.751.
- <sup>32</sup> Solicki Stanisław, *Z problematyki średniowiecznych bibliotek śląskich*. [w] *Średniowieczna kultura na Śląsku*. Wrocław 1977 s.36—37.
- <sup>33</sup> *Index librorum prohibitorum,.... Pii IIII comprobatus*. Venetia, appresso Giorgio Angelieri, 1572 [rz], s.9 i 16.